

УДК 378.147:316.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-1-34>**Оксана ІВАНОВА,***orcid.org/0000-0002-8758-1199**кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, психології та педагогіки
Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку
(Одеса, Україна) okmegalodon2021@ukr.net***Олена ГОРИЦЬКА,***orcid.org/0000-0002-9240-8729**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов
Міжнародного гуманітарного університету
(Одеса, Україна) elenagoritskaya@gmail.com***Тетяна ШАПОВАЛОВА,***orcid.org/0000-0003-3647-960X**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини
Маріупольського державного університету
(Маріуполь, Донецька область, Україна) docent.shapovalova@gmail.com*

ОСВІТНЯ ІНТЕГРАЦІЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Дослідження присвячене особливостям освітньої інтеграції кризь призму академічної мобільності студентів. Програми академічної мобільності студентів є типовими для сучасної освіти, оскільки служать ефективним і продуктивним інструментом розвитку професійних компетенцій майбутніх фахівців, крім того, такі програми підвищують професійні навички наукового персоналу.

На сьогодні невід'ємною частиною навчального процесу являється співпраця закладів вищої освіти з європейськими, зокрема, у сфері навчання, стажування, проходження практики, участі у наукових конференціях, участі в олімпіадах, конкурсах з основних дисциплін за кордоном. Тому до важливих факторів, які впливають на розвиток студента належить академічна мобільність, яка являється складовою європейської інтеграції України. Метою роботи є дослідження особливостей освітньої інтеграції кризь призму академічної мобільності студентів.

Встановлено, що проблематика академічної мобільності студентів в межах інтернаціоналізації процесів вищої освіти та освітньої інтеграції інтенсивно досліджується науковцями. Визначено, що під академічною мобільністю розуміють можливість навчання та/або дослідження в іншому навчальному (дослідницькому) закладі в рамках індивідуальної освітньої (дослідницької) програми. З'ясовано, що основними ознаками мобільності студентів є наступні: «за вибором» – вимушена і добровільна; «за часом» – повна і часткова; «за територіальною ознакою» – мобільність всередині країни; мобільність за кордоном; мобільність у закладі вищої освіти; «за способом організації» – організована та індивідуальна; «за метою» – горизонтальна та вертикальна мобільність. Встановлено, що не всі країни в рівній мірі беруть участь в академічній мобільності студентів, тому виокремлюють країни-реципієнти та країни-донори. Визначено, що Україна не входить до загальноєвропейських країн-реципієнтів, що пов'язано з довготривалою політичною та економічною нестабільністю і низьким рівнем життя. З'ясовано, що за останні роки міжнародна академічна мобільність стала все більш важливою частиною інтернаціоналізації вищої освіти, оскільки освіта є ключовим аспектом людського капіталу та якості життя населення.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, інтеграція, академічна мобільність студентів.

Oksana IVANOVA,*orcid.org/0000-0002-8758-1199**Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy, Psychology and Pedagogy
State University of Intellectual Technologies and Communications,
(Odessa, Ukraine) okmegalodon2021@ukr.net*

Olena HORYTSKA,

orcid.org/0000-0002-9240-8729

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Romano-Germanic Philology

and Methods of Teaching Foreign Languages

International Humanities University

(Odessa, Ukraine) elenagoritskaya@gmail.com

Tetyana SHAPOVALOVA,

orcid.org/0000-0003-3647-960X

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Physical Education, Sports and Human Health

Mariupol State University

(Mariupol, Donetsk region, Ukraine) docent.shapovalova@gmail.com

EDUCATIONAL INTEGRATION THROUGH THE PRISM OF STUDENTS 'ACADEMIC MOBILITY

The research is devoted to the peculiarities of educational integration through the prism of academic mobility of students. Academic student mobility programs are typical of modern education, as they serve as an effective and productive tool for the development of professional competencies of future professionals, in addition, such programs increase the professional skills of research staff.

Today, an integral part of the educational process is the cooperation of higher education institutions with European ones: training, internships, internships, participation in scientific conferences, participation in competitions, contests in major disciplines abroad. Therefore, one of the important factors influencing the student's development, his potential and real opportunities is academic mobility, which is a component of Ukraine's European integration. The aim of the work is to study the features of educational integration through the prism of academic mobility of students.

It is established that the issue of academic mobility of students in the framework of internationalization of higher education and educational integration is intensively studied by scientists. It is determined that academic mobility is understood as the possibility of studying and / or research in another educational (research) institution within the framework of an individual educational (research) program. It is determined that the main features of student mobility are the following: "by choice" – forced and voluntary; "in time" – complete and partial; "on a territorial basis" – mobility within the country; mobility abroad; mobility in higher education; "by way of organization" – organized and individual; "on purpose" – horizontal and vertical mobility. It has been found that not all countries participate equally in the academic mobility of students, so there are recipient countries and donor countries. It has been determined that Ukraine is not one of the recognized recipient countries due to long-term political and economic instability and low living standards. It has been established that in recent years, international academic mobility has become an increasingly important part of the internationalization of higher education, as education is a key aspect of human capital and quality of life.

Key words: *globalization, internationalization, integration, academic mobility of students.*

Постановка проблеми. На початку XXI ст. відбулися серйозні глобальні зміни, які відрізняються інтенсивним прискоренням та розвитком глобалізації в XXI столітті, яка ставить перед усіма сферами суспільства завдання ефективного управління в умовах, що вплинули на кон'юнктуру розвитку середовища. Інтернаціоналізація вищої освіти є відповіддю на виклики, які поставлені глобалізацією.

Явище глобалізації, яке сьогодні характеризує економічну та соціальну діяльність, також істотно вплинуло на вищу освіту впродовж останніх десятиліть. Його важливість відображається в тому місці, яке він займає в установах та національних програмах у всіх країнах світу. Спочатку побудова Європейського Союзу та Еразмус сприяли вирішальному внеску в європеїзацію вищої освіти, яка згодом стала більш широкою та інклюзивною

глобалізацією, а інтернаціоналізація є частиною стратегічних планів університетів, де даному процесу сприяло багато факторів, у тому числі проблема конкуренції на світовій арені.

Подальше поглиблення процесів мобільності студентів, викладачів, науковців, адміністраторів навчальних закладів з метою наповнення європейської інтеграції України реальним змістом є затребуваним в українському суспільстві. Розвиток Європейського простору вищої освіти немислимий без українського досвіду, який може надати наше суспільство та освіта. Актуалізація процесів академічної мобільності є справедливою відповіддю на виклики глобальної економіки, яка розвивається в планетарному масштабі, а інтернаціоналізація освіти набуває потужних масштабів, формуючи полікультурне освітнє середовище. Процеси глобалізації знаходять своє відображення

в системі вищої освіти через реформи, спрямовані на розвиток глобального освітнього простору, кластерами якого є Європейський простір вищої освіти та подібні напрямки вищої освіти в Латинській Америці та Карибському басейні, Південно-Східній Азії тощо, тому актуальним є дослідження особливостей освітньої інтеграції крізь призму академічної мобільності студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематику особливостей освітньої інтеграції крізь призму академічної мобільності студентів досліджує значна кількість науковців. Зокрема, наукові праці В. Триндюка, Е. Астахової, Д.М. Гофмана, Д. Свириденка, Є. А. Князькова, Є. Стадного, К.В. Мацика, Л.Г. Сокур'янської, М. Ростана, Н. М. Мекека, О. Кивлюка, О. Слободяна, Р. В. Маншина, С.В. Вербицької, Т. К. Ростовської, присвячені аналізу деяких аспектів та особливостей освітньої інтеграції крізь призму академічної мобільності студентів, яка здійснює вплив на розвиток студентства, його потенційних і реальних можливостей.

Метою роботи є дослідження особливостей освітньої інтеграції крізь призму академічної мобільності студентів. Для досягнення мети визначено наступні завдання: 1) визначити сутність та характерні ознаки академічної мобільності студентів; 2) проаналізувати сучасний стан освітньої інтеграції крізь призму академічної мобільності студентів. При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Глобалізація є результатом інтернаціоналізації економіки, по-перше, шляхом утворення економічних блоків і встановлення нових ділових відносин, що з використанням інформаційних технологій, тобто Інтернету, можуть здійснювати операції купівлі-продажу з різних країн світу. Важливо розуміти, що глобалізація є багатовимірною, що охоплює економічний, політичний, соціальний, культурний та освітній курс. Великі досягнення науки і техніки призвели до глобалізації через інформаційний потік. Інтернаціоналізація означає інтеграцію міжнародного виміру в освіту, тобто глобалізація служить каталізатором інтернаціоналізації освіти. Саме з цієї причини освітні моделі все більше адаптуються до вимог, викликаних глобалізацією, таких як торговельно-економічна відкритість, що змушує освітній ландшафт постійно змінюватися.

Інтернаціоналізація вищої освіти є відповіддю на виклики та потреби глобалізації, яка сприяє інтеграції освіти, котра досягається за допомогою

таких академічних програм, як обмін студентами; вивчення іноземних мов; академічна мобільність наукового та адміністративного персоналу та студентів; освітні програми магістрів та докторантів, іноземних студентів, викладачів та запрошених професорів; участь в міжнародних наукових конференціях, семінарах та стажування. Програми дистанційної освіти також є важливою дослідницькою діяльністю, яка включає спільні проекти та семінари, міжнародні дослідницькі угоди, наукові статті та есе, які опубліковані в національних та міжнародних журналах (Barragán et al., 2013).

Питання академічної мобільності студентів в рамках інтернаціоналізації процесів вищої освіти та освітньої інтеграції широко обговорюється та досліджується багатьма науковцями (Rostovskaya et al., 2020).

Академічна мобільність у контексті розвитку глобального освітнього простору визначається як ключовий інструмент забезпечення їх ефективності. У зв'язку з цим, у Великій хартії університетів зазначається, що університети, особливо європейські, головним елементом постійного прогресу вважають взаємний обмін інформацією та документацією, а також збільшення кількості спільних проектів для розвитку освіти та науки. Внаслідок чого, вони стимулюють академічну мобільність викладачів і студентів, а також розглядають спільну політику щодо рівного статусу, звань, екзаменів та присудження стипендій, як необхідний інструмент для виконання своєї місії в сучасних кондиціях (Magna Charta, 1988).

З одного боку, кількісні показники академічної мобільності в Україні демонструють низьку ефективність її реалізації, що зумовлено об'єктивними факторами (законодавство у сфері вищої освіти). Суб'єктивні фактори свідчать про світоглядну неготовність представників академічного середовища виступати як суб'єкти програм обміну, або брати участь у них з метою виїзду за кордон. Ці фактори актуалізують проведення наукових досліджень у галузі філософії освіти, що дало б можливість зробити процеси академічної мобільності більш інтенсивними та, що ще важливіше, інформативнішими, мінімізуючи загрозу відтоку мізків за кордон.

Актуальність дослідження, яке ми проводимо, підвищується і тезою А. Слободяна та Є. Стадного: «Сьогодні в українському уряді немає запиту на подібні дослідження, потрібно вивчати міграцію українців, що дозволяє розробляти політику щодо зменшення ефекту «витоку мізків» та «марнотратства мізків», покращення ефективної взаємодії з діаспорою, залучення інвестицій в українську

економіку та не в останню чергу – стимулювання реформ в освітній та науковій сферах. Тому ми вважаємо, що такі дослідження мають насамперед стратегічну перевагу, і вони з часом знайдуть відповідну реакцію серед української влади» (Слободян, Стадний, 2016).

Оскільки мобільність – це не лише ключова тенденція у глобальному світі, але це також ресурс розвитку як для окремих людей, так і для цілих суспільств. Дослідники конкретизують той факт, що за кілька десятиліть масштаб мобільності надзвичайно збільшується, а повсякденна мобільність людини набуває нового значення: стирання відмінностей між країнами, потужні міграційні потоки, підтримка мобільності в багатьох сферах суспільного життя призводять до мультикультурності сучасного суспільства.

Водночас глобалізація постає як імператив сучасного суспільства, яка охоплює більшість сфер людського життя, у тому числі сферу вищої освіти, на тлі якої відбувається формування глобальних сфер освіти та досліджень, а також активна реалізація ідей академічної мобільності. Академічна мобільність – це демонстрація широкого кола свобод людини – свободи вибору місця навчання, права на вільне пересування, академічної свободи тощо. Таке розуміння даного явища гармонійно вписується в контекст ставлення до студентів, як творчих особистостей, які прагнуть розвивати та реалізовувати свій потенціал у здобутті вищої освіти, оголошується одним із фундаментальних принципів модернізації вищої освіти в Україні.

Міграційні процеси стають помітним явищем, зокрема, в українському академічному середовищі, яке в суспільно-гуманітарній сфері відоме як «відтік мізків». Величезного значення в реалізації цих процесів набуває також академічна мобільність студентів, викладачів, науковців та адміністраторів навчальних закладів. У методологічному контексті автори дослідження виходять із усвідомлення загрози, що менш економічно здорові країни не відчувають переваг від участі в програмах академічної мобільності, а є втіленням соціального капіталу, який завдяки академічній мобільності залишає країну: «Академічна мобільність може спричинити більший відтік мізків, ніж прибутку мізків до менш економічно розвинених країн і сприяти новому шаблону міграції: мобільності талантів» (Kyvliuk, Svyrydenko, 2017).

Загалом під академічною мобільністю розуміють можливість навчання та/або дослідження в іншому навчальному (дослідницькому) закладі в рамках індивідуальної освітньої (дослідницької) програми. Проте необхідно зазначити, що в умо-

вах глобалізаційно-інтеграційних процесів в освіті академічна мобільність як об'єкт дослідження стала об'єктом дослідження в різних галузях: економіці, педагогіці, менеджменті та маркетингу освіти, соціології, але на даному етапі не існує чіткого й офіційно встановленого визначення змісту поняття «академічна мобільність» у сучасному освітньому дискурсі» (Albuquerque, 2013).

У документах ЮНЕСКО дається наступне визначення сутності феномену «академічна мобільність»: «академічна мобільність» означає період навчання, викладання та/або дослідження в країні, яка не являється країною походження студента або академічного співробітника. Цей період обмежений, і передбачається, що студент або співробітник повертаються до своєї країни після закінчення визначеного періоду.

Термін «академічна мобільність» не охоплює міграцію з однієї країни в іншу. Академічна мобільність може бути досягнута в рамках програм обміну, створених для цієї мети, або індивідуально («вільні переїзди»). Академічна мобільність також передбачає віртуальну мобільність» (UNESCO, 2022).

Академічна мобільність студентів може бути як внутрішнім, так і зовнішнім переміщенням студентів з однієї країни в іншу або між регіонами світу, або в межах певного регіону. Концептуалізація академічної мобільності студентів є складною, оскільки переміщення студентів через національні кордони іноді плутали з іншими поняттями, такими як міграція та відтік мізків. Але тривалість знаходження іноземних студентів у країні перебування можна розглядати як визначальний фактор для розуміння та використання термінів, пов'язаних із академічною мобільністю студентів.

Відповідно, мобільність студентів може бути як «програми обміну» на короткий період часу, так і для всієї програми як «навчання за кордоном». Якщо студенти вирішують залишитися та працювати після закінчення навчання, це також можна назвати «працею за кордоном» або «міграцією кваліфікації». Таким чином, міжнародну студентську мобільність можна охарактеризувати як студентів, які перетинають кордони та залишаються в іншій країні для проходження короткострокового або довгострокового навчання у вищих навчальних закладах або в межах регіону, всередині регіону або між країнами в різних міжрегіональних регіонах (Knight, Woldegiorgis, 2017).

Інтернаціоналізація освіти, що розвивається в останні роки, здійснила великий вплив на національну систему освіти. Поняття академічної мобільності та глобальної академічної мобіль-

ності тісно пов'язані з такими науковими ідеями, як інтернаціоналізація освіти, що з'явилася у 1990-х роках (Almazova et al., 2018).

Глобальна академічна мобільність описується як інструмент або як вимір інтернаціоналізації (Egron-Polak, 2017). За останні роки міжнародна академічна мобільність стала все більш важливою частиною інтернаціоналізації вищої освіти (Cao et al., 2015), оскільки освіта є ключовим аспектом людського капіталу та якості життя населення (Adidam, 2006).

Міжнародна академічна мобільність є актуальним і диференційованим явищем, сформованим комплексом факторів, що має різний вплив на інтернаціоналізацію академічної діяльності, розділяючи академічну професію не лише на мобільних і немобільних академіків, але й на різні типи мобільних академіків. Поряд з економічними, політичними та сімейними мотивами, освіта – також стала мотивом міграції, тим самим підвищуючи мобільність студентів (Rostan, Höhle, 2014). Аналізуючи міжнародну мобільність, розрізняють короткострокову і довгострокову мобільність. Зазвичай періоди перебування за кордоном тривалістю 1 рік або менше вважаються короткостроковою академічною мобільністю, тоді як періоди тривалістю більше 1 року вважаються довгостроковою мобільністю (Hoffman, 2009).

За даними ЮНЕСКО, впродовж останнього десятиліття кількість студентів, які навчаються за кордоном на всіх рівнях вищої освіти, продовжувала стрімко зростати, перевищивши чотири мільйони, що вдвічі перевищує кількість студентів, які навчалися за кордоном у 2000 році. Очікується, що до 2025 року цей показник становитиме 8 мільйонів (Rustemova et al., 2020; UNESCO, 2022).

Є багато переваг академічної мобільності студентів з точки зору можливостей майбутньої роботи, позитивного впливу на академічні досягнення, знаходження друзів, особистих переваг, таких як творчість та відкритість до різноманітності, а також взаємодія з іншими. За Тейхлером, міжнародна студентська мобільність — це «перетин кордону з метою початку навчання в країні призначення» (Teichler, 2017: 187).

Встановлено, що головним фактором розвитку академічної мобільності студентів являється підтримка наступними освітніми програмами: ERASMUS, «Erasmus Mundus», TEMPUS, TEMPUS-TACIS, COMMETT, LINGUA, фонд Конрада Аденауера, програми DAAD, IREX, UGRAD та Програма стипендій імені Фулбрайта. Ці програми класифікують на науковоорієнтовані програми (здобувачі орієнтуються на одержанні пев-

ного наукового досвіду, що допоможе їм в кар'єрі) та програми, які орієнтовані на досвід (здобувачі вдосконалюють та розвивають навички спеціальності, а також у рівній мірі здобувають навички інтеграції в культурний простір країни перебування). Українські студенти надають перевагу програмам, які орієнтовані на досвід, з метою одержання досвіду міжнародного спілкування (Мацик, 2007: 14-15).

У відповідності до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 рр. розробляється нормативно-правове забезпечення вищої освіти наближене до Європейського простору вищої освіти. Тому запозичення та застосування зарубіжного досвіду для вдосконалення системи вищої освіти України шляхом розвитку академічної мобільності є необхідністю. Разом з тим, як указано у Стратегії, необхідно створити та асекувати імплементацію заходів стосовно залучення іноземних студентів для навчання в Україні, на базі збільшення поточної чисельності навчальних програм для них у закладах вищої та післядипломної освіти.

Станом на 2014 р. в Україні навчалось 59226 іноземних студентів. З початком в Україні у 2014 р. воєнного конфлікту й агресії РФ їх кількість почала зменшуватися і в 2017 р. становила 48836 осіб, або на 17,5% менше. Однак у 2018 р. кількість іноземних студентів зросла – до 54382 осіб, або на 11,4%, та згідно з експертними оцінками, у 2019 р. їх кількість сягнула 80 тис. осіб (МОН, 2020).

Отже, академічна мобільність студентів визначається як один із найважливіших структурних компонентів імплементації Болонського процесу, важливий засіб підвищення якості вищої освіти, засіб створення єдиного європейського освітнього та наукового простору.

Науковці розглядають академічну мобільність студентів як: 1) період навчання студента в країні, громадянином якої він не являється; 2) структурний компонент процесу інтеграції закладів вищої освіти у міжнародний освітній простір; 3) важлива якісна специфіка європейського простору, що передбачає обмін людьми між закладами вищої освіти та між державами.

Л. Сокурянська зазначає академічну мобільність студентів як «категорію соціального переміщення студента, яке не супроводжується зміною його соціального статусу, яка робиться з метою продовження освіти як усередині своєї країни, міста, закладу вищої освіти, так і закордоном» (Сокурянська, 2010: 284).

На рисунку 1. відображені характерні ознаки академічної мобільності студентів.

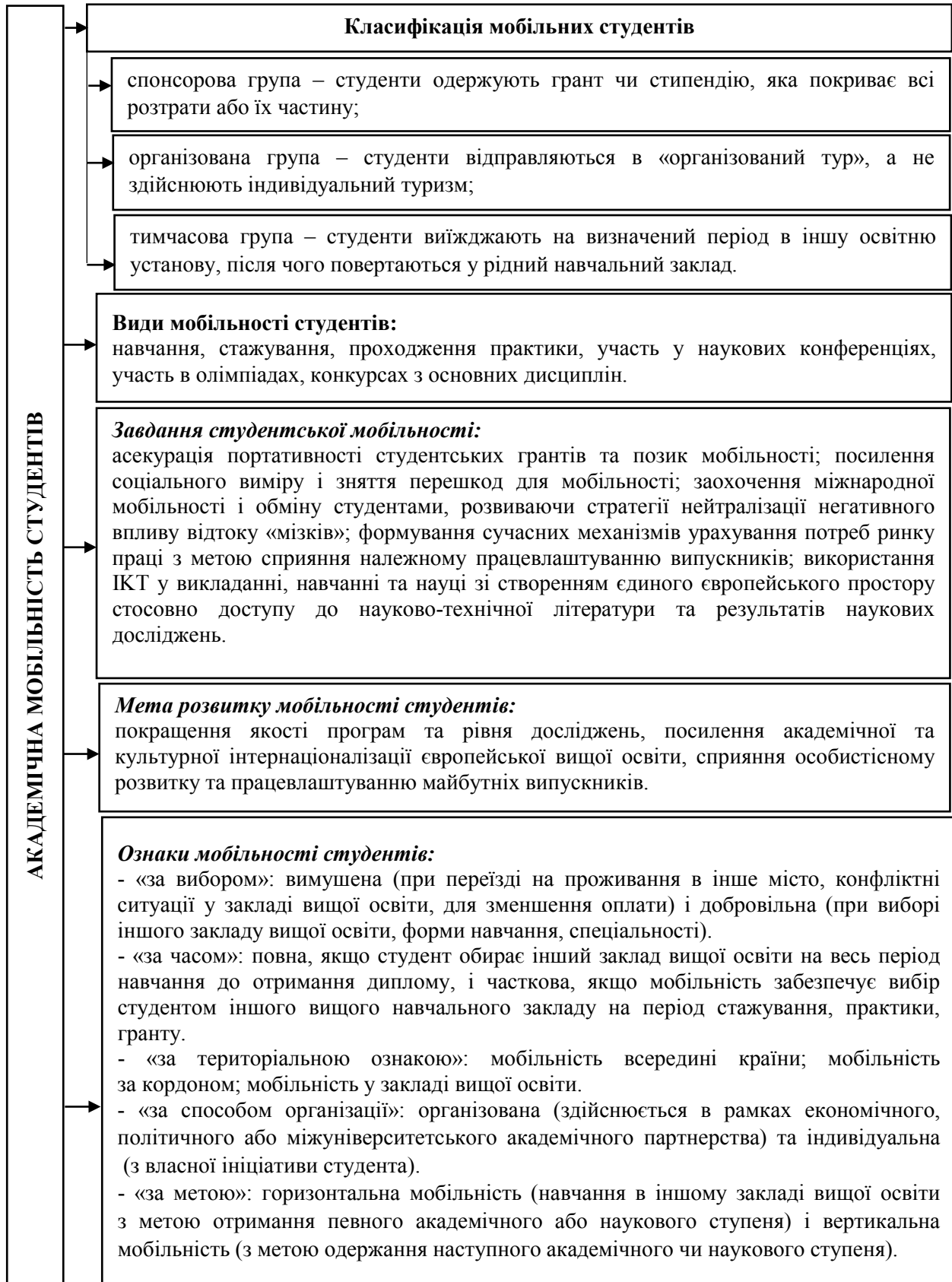

Рис. 1. Характерні ознаки академічної мобільності студентів

Примітки: сформовано авторами на основі джерел (Астахова, 2010; Вербицька, 2009; Tryndiuk, 2015).

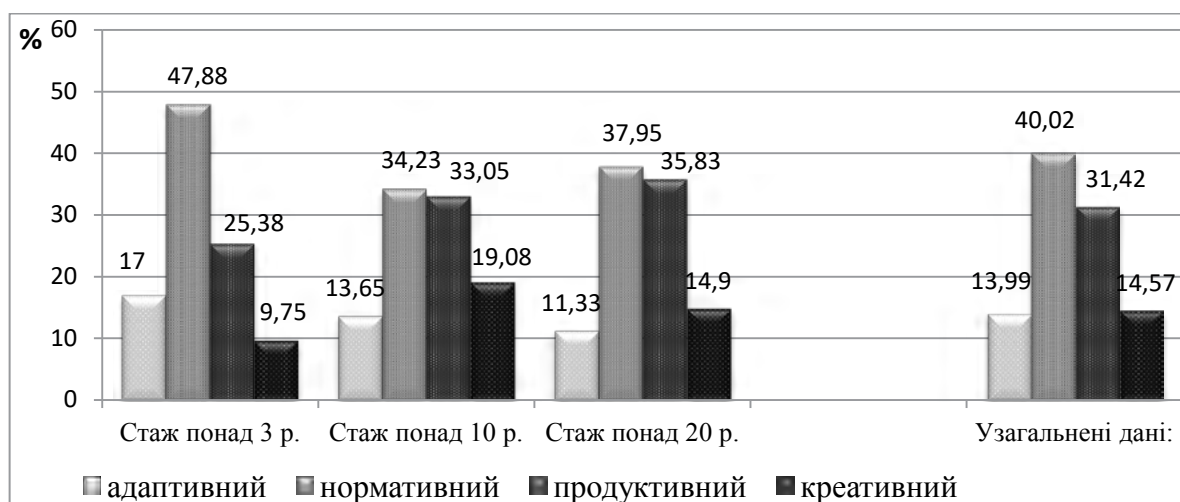

Рис. 2. Мобільні студенти з-за кордону, зараховані за рівнем освіти, статтю та країною походження у 2019 р.

Примітки: сформовано авторами на основі джерела (Eurostat, 2022).

Встановлено, що не всі країни в рівній мірі приймають участь в академічній мобільності студентів. Виділяють країни-реципієнти, які приймають значну чисельність мобільних студентів з усього світу (див. рис. 2.), та країни-донори, які відправляють студентів на навчання в інші країни світу. До країн-донорів, відноситься Китай, Південну Корею, Індію та значну чисельність арабських та африканських країн.

Україна не входить до загальноновизнаних країн-реципієнтів, що пов'язано з довготривалою політичною та економічною нестабільністю і низьким рівнем життя, які не приваблюють студентів з інших країн, у першу чергу, з ЄС, США, Канади та Японії (Tryndiuk, 2015).

Тож, можна зробити висновок, що освітня інтеграція крізь призму академічної мобільності студентів позитивно позначається на освітньому процесі, внаслідок чого асекує набуття студентами знань у певній галузі, готує їх до професійної діяльності та надає можливість проведення наукових досліджень.

Висновки. Отже, зростаючий попит на вищу освіту за останній період призвів до створення та популяризації доступу до вищої освіти для

багатьох країн. Академічна мобільність студентів являється важливим процесом, яке властиве сучасній освітній реальності, і є невід'ємною характеристикою системи вищої освіти під час процесів глобалізації та інтернаціоналізації. Академічну мобільність варто розуміти не тільки в контексті отримання додаткових знань та вмінь, але й як готовність та можливість людей змінювати свій статус, професійну належність тощо.

Академічна мобільність студентів являється основою розвитку будь-якого закладу вищої освіти, де інтернаціоналізація виступає як обов'язкова вимога і водночас умова конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Тому без розширення можливостей академічної мобільності студентів важко уявити майбутнє будь-якого закладу вищої освіти.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації, розроблені авторами та запропоновані в статті, можуть бути використані для подальшого сприяння розвитку освітньої інтеграції крізь призму академічної мобільності студентів у будь-якому закладі вищої освіти України, що дасть змогу стимулювати та розвивати освітню та наукову сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barragán C., José N., Leal L., Rubén H. The Importance of Student Mobility, Academic Exchange and Internationalization of Higher Education for College Students in a Globalized World: The Mexican and Latin American Case. *Daena*, 2013, 8 (2):48-63.
2. Rostovskaya T. K., Manshin R. V., Mekeko N. M., Knyazkova E. A. Academic Mobility as a Factor of Migration Activity of Students. *Utopía Y Praxis Latinoamericana*, 2020, 25(5), 265-278. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/utopia/article/view/33462> (дата звернення: 30.03.2022).
3. Magna Charta Universitatum. 1988. URL: <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/english> (дата звернення: 30.03.2022).
4. Слободян О., Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? CEDOS. 2016. URL: <http://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu> (дата звернення: 30.03.2022).

5. Albuquerque A. Academic Mobility: a non-Machiavellian means to global citizenship. Polytechnic Institute of Porto (ISCAP – School of Accounting and Administration), Portugal. 2013. URL: http://recipp.ipp.pt/bitstream/10400.22/2974/1/COM_AlexandraAlbuquerque_2013.pdf (дата звернення: 30.03.2022).
6. UNESCO. What is mobility? 2022. URL: http://www.unesco.org/education/studyingabroad/what_is/mobility.shtml (дата звернення: 30.03.2022).
7. Kyvliuk O., Svyrydenko D. Academic Mobility as “Brain Drain” Phenomenon of Modern Higher Education. *Studia Warمیńskie*, 2017, (54), 361–371.
8. Knight J., Woldegiorgis E.T. Academic Mobility in Africa. In J. Knight, E.T. Woldegiorgis (Eds), *African Higher Education: Developments and Perspectives. Regionalization of African Higher Education* (pp. 113-133). Rotterdam: Sense Publishers. 2017.
9. Almazova N., Andreeva S., Khalyapina L. The Integration of Online and Offline Education in the System of Students’ Preparation for Global Academic Mobility. In D. Alexandrov, A. Boukhanovsky, A. Chugunov, Y. Kabanov, O. Koltsova (Eds), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 859. St. Petersburg: Digital Transformation and Global Society. Third International Conference*. 2018.
10. Egron-Polak E. Academic mobility in Higher Education worldwide – Where are we? Where might we go in the future? Brussels, 2017:1-26. URL: https://eacea.ec.europa.eu/sites/eaceasite/files/1.presentation_eva_egron_polak.pdf (дата звернення: 30.03.2022).
11. Cao C., Zhu C., Meng Q. A Survey of the Influencing Factors for International Academic Mobility of Chinese University Students. *Higher Education Quarterly*, 2015, 70(2), 200-220.
12. Adidam P.T. Human Capital, Educational Level, and Income: A Case Study in Latin America. *International Third World Studies Journal and Review*, 2006, 17, 19-22.
13. Rostan M., Höhle E.A. The International Mobility of Faculty. In F. Huang, M. Finkelstein, M. Rostan (Eds), *The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective: Vol. 10, The Internationalization of the Academy* (pp. 79-104). Springer, Dordrecht. 2014.
14. Hoffman, D.M. Changing academic mobility patterns and international migration: What will academic mobility mean in the 21st century? *Journal of Studies in International Education*, 2009, 13, 347-364.
15. Rustemova A., Meirmanov S., Okada A., Ashinova Z., Rustem K. The Academic Mobility of Students from Kazakhstan to Japan: Problems and Prospects. *Social Sciences*. 2020, 9(8):143. URL: <https://doi.org/10.3390/socsci9080143> (дата звернення: 30.03.2022).
16. Teichler U. Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility. *Journal of International Mobility*, 2017, 5: 177–216. URL: <https://www.cairn.info/revuejournal-of-international-mobility-2017-1-page-177.htm> (дата звернення: 30.03.2022).
17. Мацик К.В. Крос-культурна комунікація в освітньому сегменті інформаційного суспільства: автореф. дис. ... канд. філософ. наук – 09.00.10 – філософія освіти / К.В. Мацик. Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". К., 2007. 20 с.
18. МОН. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 30.03.2022).
19. Сокурянская Л.Г. Украинский студент в Европе и Америке: современное состояние, перспективы и последствия академической мобильности молодых украинцев. Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков: НУА, 2010. С. 282-291.
20. Астахова Е. Доклады и сообщения академическая мобильность в украинском контексте: риски адаптации. Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 16–19 нояб. 2010 г. / М-во образования и науки Украины, Харьк. облгосадминистрация, Совет ректоров вузов Харьк. региона, Нар. укр. акад.; [редкол.: В. И. Астахова и др.]. Харьков: Изд-во НУА, 2010. 364 с.
21. Вербицька С.В. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб’єкти організації. *Вісник Житомирського державного університету, Педагогічні науки*, 2009. Вип. 45, С. 20-26.
22. Tryndiuk V. Академічна мобільність студентів крізь призму соціокультурних факторів. *KELM (Knowledge, Education, Law, and Management)*, 2015, 3:322-340.
23. Eurostat. Mobile students from abroad enrolled by education level, sex and country of origin. 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_mobs02/default/bar?lang=en (дата звернення: 30.03.2022).

REFERENCES

1. Barragán, C., José, N., Leal, L., Rubén, H. (2013). The Importance of Student Mobility, Academic Exchange and Internationalization of Higher Education for College Students in a Globalized World: The Mexican and Latin American Case. *Daena*, 8 (2):48-63
2. Rostovskaya, T. K., Manshin, R. V., Mekeko, N. M., Knyazkova, E. A. (2020). Academic Mobility as a Factor of Migration Activity of Students. *Utopía Y Praxis Latinoamericana*, 25(5), 265-278. Retrieved from: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/utopia/article/view/33462>
3. Magna Charta Universitatum. (1988). Retrieved from: <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/english>
4. Slobodian, O., Stadnyi, Ye. (2016). Ukrainski studenty za kordonom: skilky ta chomu? [Ukrainian students abroad: how many and why?], CEDOS. Retrieved from: <http://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu> [in Ukrainian].

5. Albuquerque, A. (2013). Academic Mobility: a non-Machiavellian means to global citizenship. Polytechnic Institute of Porto (ISCAP – School of Accounting and Administration), Portugal. Retrieved from: http://recipp.ipp.pt/bitstream/10400.22/2974/1/COM_AlexandraAlbuquerque_2013.pdf
6. UNESCO. (2022). What is mobility? Retrieved from: http://www.unesco.org/education/studyingabroad/what_is/mobility.shtml
7. Kyvliuk, O., Svyrydenko, D., 2017. Academic Mobility as “Brain Drain” Phenomenon of Modern Higher Education. *Studia Warمیńskie*, (54), pp. 361–371
8. Knight, J., Woldegiorgis, E.T. (2017). Academic Mobility in Africa. In J. Knight, E.T. Woldegiorgis (Eds), *African Higher Education: Developments and Perspectives. Regionalization of African Higher Education* (pp. 113-133). Rotterdam: Sense Publishers
9. Almazova, N., Andreeva, S., Khalyapina, L. (2018). The Integration of Online and Offline Education in the System of Students’ Preparation for Global Academic Mobility. In D. Alexandrov, A. Boukhanovsky, A. Chugunov, Y. Kabanov, O. Koltsova (Eds), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 859. St. Petersburg: Digital Transformation and Global Society. Third International Conference*
10. Egron-Polak, E. (2017). Academic mobility in Higher Education worldwide – Where are we? Where might we go in the future? Brussels, 1-26. Retrieved from: https://eacea.ec.europa.eu/sites/eaceasite/files/1.presentation_eva_egron_polak.pdf
11. Cao, C., Zhu, C., Meng, Q. (2015). A Survey of the Influencing Factors for International Academic Mobility of Chinese University Students. *Higher Education Quarterly*, 70(2), 200-220
12. Adidam, P.T. (2006). Human Capital, Educational Level, and Income: A Case Study in Latin America. *International Third World Studies Journal and Review*, 17, 19-22
13. Rostan, M., Höhle, E.A. (2014). The International Mobility of Faculty. In F. Huang, M. Finkelstein, M. Rostan (Eds), *The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective: Vol. 10, The Internationalization of the Academy* (pp. 79-104). Springer, Dordrecht
14. Hoffman, D.M. (2009). Changing academic mobility patterns and international migration: What will academic mobility mean in the 21st century? *Journal of Studies in International Education*, 13, 347-364
15. Rustemova, A., Meirmanov, S., Okada, A., Ashinova, Z., Rustem, K. (2020). The Academic Mobility of Students from Kazakhstan to Japan: Problems and Prospects. *Social Sciences*, 9(8):143. Retrieved from: <https://doi.org/10.3390/socsci9080143>
16. Teichler, U. (2017). Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility. *Journal of International Mobility* 5: 177–216. Retrieved from: <https://www.cairn.info/revuejournal-of-international-mobility-2017-1-page-177.htm>
17. Matsyk, K.V. (2007). *Kros-kulturna komunikatsiia v osvithomu sehmenti informatsiinoho suspilstva. [Cross-cultural communication in the educational segment of the information society]: author's ref. dis. ... Cand. philosopher. Sciences – 09.00.10 – philosophy of education / K.V. Matsik. Nat. tech. University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". K., 20 p. [in Ukrainian].*
18. MON (2020). *Stratēhii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021-2031 roky. [Strategies for the development of higher education in Ukraine for 2021-2031].* Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitu-vishchoi-osvity-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].
19. Sokuryanskaya, L.G. (2010). *Ukrainskiy student v Evrope i Amerike: sovremennoe sostoyanie, perspektivy i posledstviya akademicheskoy mobilnosti molodyih ukraintsev. [Ukrainian student in Europe and America: current state, prospects and consequences of academic mobility of young Ukrainians]. Academic mobility is an important factor in the educational European integration of Ukraine: materials of the Intern. scientific-practical. Conf., Kharkiv: NAA, 2010. S. 282-291. [in Russian]*
20. Astahova, E. (2010). *Doklady i soobscheniya akademicheskaya mobilnost v ukrainskom kontekste: riski adaptatsii. [Reports and messages academic mobility in the Ukrainian context: risks of adaptation]. Academic mobility is an important factor in the educational European integration of Ukraine: materials of the Intern. scientific-practical. Conf., Kharkiv, November 16–19. 2010 / Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv. Regional State Administration, Council of Rectors of Higher Educational Institutions Kharkiv. region, Nar. Ukrainian acad.; [editor: V. I. Astakhova et al.]. Kharkov: Izd-vo NUA, 2010. 364 p. [in Russian]*
21. Verbytska, S.V. (2009). *Mizhnarodna studentska akademichna mobilnist: etapy rozvytku ta subiekty orhanizatsii. [International student academic mobility: stages of development and subjects of the organization]. Bulletin of Zhytomyr State University, Pedagogical Sciences. Issue. 45, pp. 20-26 [in Ukrainian].*
22. Tryndiuk, V. (2015). *Akademichna mobilnist studentiv kriz pryzmu sotsiokulturnykh faktoriv. [Academic mobility of students through the prism of socio-cultural factors]. KELM (Knowledge, Education, Law, and Management), 3: 322-340 [in Ukrainian].*
23. Eurostat. (2022). *Mobile students from abroad enrolled by education level, sex and country of origin.* https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_mobs02/default/bar?lang=en